

Stanowisko organizacji społecznych w sprawie rządowego projektu ustawy o ochronie osób zgłaszających naruszenia prawa z 12 stycznia 2024 r.

Z zaskoczeniem przyjęliśmy ogłoszenie 10 stycznia 2024 roku przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów projektu ustawy o ochronie osób zgłaszających naruszenia prawa z terminem przyjęcia w pierwszym kwartale tego roku. Dwa dni później projekt ten został opublikowany na stronach Rządowego Centrum Legislacji w formie, która oznacza, że prace nad nim na etapie rządowym zakończą się już w najbliższych dniach, bez konsultacji społecznych, a następnie jako pilny zostanie skierowany do Sejmu.

Pominięcie w procesie stanowienia prawa publicznych konsultacji, i to w regulacjach dotyczących tak ważnego społecznie problemu, uważamy za niedopuszczalne i niepokojące. Konsultacje publiczne i przejrzystość procesu legislacyjnego to podstawowe elementy funkcjonowania państwa prawa. Odstąpienie od wymogu zasięgania opinii strony społecznej i obywateli przy tworzeniu rządowych aktów prawnych jest zaprzeczeniem zobowiązań, które partie tworzące rząd zawarły w umowie koalicyjnej.

Nie możemy zgodzić się z argumentem przedstawionym w piśmie przewodnim Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, że projekt wymaga procedowania w trybie pilnym, ponieważ Polsce grożą kary związane z ponad dwuletnim opóźnieniem we wdrażaniu Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1937 z dnia 23 października 2019 r. w sprawie ochrony osób zgłaszających naruszenia prawa Unii. Opóźnienie jest faktem. Prawdą jest, że w związku z tym Komisja Europejska skierowała na Polskę skargę do Trybunału Sprawiedliwości UE. Jednakże droga do nałożenia kary jest długa, a oparcie rozwiązań chroniących sygnalistów na projekcie ustawy nie spełniającym wymogów dyrektywy unijnej, nie jest dobrym sposobem na jej uniknięcie.

Przedstawiony 12 stycznia br. projekt rządowy powiela w większości wadliwe i szeroko krytykowane przedłożenie rządu Zjednoczonej Prawicy z 2021 roku. Mimo kilku pozytywnych korekt, nie różni się zasadniczo od wersji pierwotnej. Nadal pozostaje sprzeczny m.in. z Konwencją ONZ przeciwko korupcji, Cywilnoprawną Konwencją Rady Europy o korupcji, z Globalnymi Zasadami z Tshwane dotyczącymi dostępu do informacji w obszarze bezpieczeństwa narodowego, a przede wszystkim z samą Dyrektywą.

Z żalem stwierdzamy, że w nowej wersji projektu uwzględniono nieliczne z postulatów przedstawionych przez organizacje społeczne, które w latach 2018-2019 przygotowały społeczny projekt ustawy o sygnalistach. Cieszy nas osadzenie Rzecznika Praw Obywatelskich w roli centralnego organu państwa

odpowiedzialnego za pomoc sygnalistom i nadzorującego realizację ustawy. Nie uwzględniono jednak, ani nawet nie odniesiono się, do większości spośród dwudziestu ośmiu szczegółowych uwag organizacji sformułowanych do wersji projektu z 2021 roku. Uwagi te, podobnie jak dziesiątki innych zgłaszanych przez stronę społeczną w trakcie konsultacji, w ogromnej większości wciąż pozostają aktualne. W projekcie pozostają wadliwie uregulowane m.in. kwestie dotyczące sygnalistów w służbach mundurowych, czy związane z sygnalizowaniem nadużyć w obszarze zamówień publicznych w obszarze obronności. Mankamentów jest więcej. Liczne negatywne opinie przedstawione w procesie zarządzonych wówczas konsultacji projektu Zjednoczonej Prawicy, na którym bazuje obecny projekt, znaleźć można na platformie RCL.

Niezrozumiałe jest dla nas także, dlaczego rząd nie skorzystał ze Społecznego projektu ustawy o sygnalistach, przygotowanego w latach 2018-2019 przez koalicję organizacji zajmujących się od lat pomocą sygnalistom i rozwijaniem systemu ich ochrony w instytucjach publicznych i przedsiębiorstwach prywatnych. W przeciwieństwie do przedłożeń rządowych z listopada 2021 i 12 stycznia br. Społeczny projekt ustawy o sygnalistach, mimo że powstał przed przyjęciem Dyrektywy, jest z nią w dużym stopniu zgodny, ponieważ opiera się ściśle na innych aktach prawa międzynarodowego podpisanych przez Polskę i rekomendacjach organizacji międzynarodowych. Projekt społeczny był szeroko konsultowany zarówno na etapie tworzenia założeń jak i przyjętych rozwiązań normatywnych. W ramach zorganizowanych w 2018 i 2019 roku konsultacji publicznych oraz publicznego wystuchania na Uniwersytecie Warszawskim zgłoszonych zostało ponad 100 komentarzy i rekomendacji. Proponowane przez organizacje przepisy spotkały się z pozytywną reakcją m.in. Rzecznika Praw Obywatelskich, który objął wystuchanie patronatem, oraz środowisk prawniczych, biznesowych i pozarządowych. Uwagi do projektu przekazały także międzynarodowe organizacje, zajmujące się ochroną sygnalistów, w tym Transparency International i Whistleblowing International Network. Finalna wersja projektu, uwzględniająca zgłoszone w procesie konsultacji i wystuchania uwagi, przedstawiona została w 2019 roku ówczesnemu rządowi, ale nie spotkała się z jego zainteresowaniem. Najnowsza wersja projektu społecznego, do której odniesienie zamieszczamy poniżej, uwzględnia także wymogi Dyrektywy.

Jako organizacje działające na rzecz ochrony praw człowieka i obywatela, wzmacniania i przestrzegania demokratycznych zasad państwa prawa, w tym szczególnie przejrzystości, otwartości i integralności procesu stanowienia prawa oraz zwiększania udziału obywateli w jego tworzeniu, apelujemy do rządu o rezygnację z procedowania projektu rządowego w trybie pilnym i przeprowadzenie otwartego procesu konsultacji publicznych, umożliwiającego wyrażenie opinii o tym ważnym akcie prawnym wszystkim zainteresowanym podmiotom.

Wnosimy również o uwzględnienie w ramach prac legislacyjnych Społecznego projektu ustawy o sygnalistach, który precyzyjnie formułuje stanowisko strony społecznej w sprawie standardów ochrony sygnalistów, jakie powinny obowiązywać w Polsce.

Fundacja „Akademia Antykorupcyjna”

Fundacja im. Stefana Batorego

Fundacja Instytut Spraw Publicznych

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Solidarność 80

Obywatelskie Forum Legislacji

Stowarzyszenie Sieć Obywatelska Watchdog Polska

Fundacja im. Bronisława Geremka

Fundacja OFFschool

Fundacja Ogólnopolski Strajk Kobiet

Fundacja Panoptykon

Fundacja Stocznia

Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej im. Jerzego Regulskiego

Inicjatywa „Nasz Rzecznik”

Inicjatywa Wiosna Bez Barrier

Komitet Obrony Demokracji

Kongres Obywatelskich Ruchów Demokratycznych „KORD”

Obywatele dla Edukacji

Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych

Otwarta Rzeczpospolita. Stowarzyszenie przeciw antysemityzmowi i ksenofobii

Polska Fundacja im. Roberta Schumana

Stowarzyszenia Sędziów Polskich IUSTITIA

WWF Polska